

اینجانب آزاده عرب زاده کفاش دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۱ مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگویی آن خواهم بود. دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

اینجانب آزاده عرب زاده کفاش دانشجوی ورودی سال ۱۳۹۱ مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق گواهی می نمایم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

شهریور ۱۳۹۳

**با سپاس از جناب دکتر محمد رضا نصرالهی و دکتر علیرضا مهرافشان و
دکتر ناصر نیستانی که بنده را در تهیه این پایان نامه یاری نمودند.**

چکیده:

یکی از دستاوردهای نوین بشر در عصر جدید، به وجود آوردن فضایی تحت عنوان فضای سایبر یا فضای مجازی می باشد. این فضا علاوه بر فواید بی شماری که برای بشر دارد، می تواند دستمایه سوء استفاده های بسیاری نیز قرار گیرد. بدین ترتیب، نسبت حقوق جزا و جرایمی که در این حوزه شکل می گیرد، قابل پیش بینی می باشد.

به علاوه، فضای سایبر با فضای فیزیکی تفاوت های چشم گیری دارد و این تفاوت ها، تفاوت در ویژگی های جرایم ارتكابی در فضای سایبر و جرایم ارتكابی در فضای فیزیکی و متعارف را به دنبال دارد. به عنوان نمونه، مال در فضای فیزیکی معنایی دارد که در فضای مجازی و سایبر سالبه ی به انتفاء موضوع می باشد و به همین ترتیب است مفاهیم دیگر مربوط از جمله شکستن حرز، ربایش، جاسوسی و...

یکی دیگر از تفاوت های جرایم سنتی با جرایم سایبر این است که در جرایم اخیر، ارتكاب جرم معمولاً با سهولت بیشتری همراه است. این ویژگی سبب می شود که در مورد جرایم سایبری، تدابیر پیش گیرانه ای اندیشیده شود تا از ارتكاب این جرایم جلوگیری کرده و یا حداقل از میزان آنها بکاهد.

پس از ارتكاب جرم نیز پیشگیری با توجه به وظایف پلیس در این حوزه ایفاء نقش می کند. کارآگاهان مبارزه با این جرایم باید علاوه بر خصوصیات عمومی کارآگاهان، ویژگی های خاصی از جمله آشنایی با رایانه و مفاهیم مربوط را دارا باشند تا بتوانند در صحنه ی جرم به درستی به وظایف خود پردازند و با اعمال غیر تخصصی، موجب از بین رفتن شواهد و امارات موجود در صحنه ی جرم نشوند. لذا بحث پیشگیری از جرایم مورد بحث با توجه به خطرات زیان باری که در پی دارد حائز اهمیت است و تحقیق پیش روی در پی آن است تا به بررسی انواع پیشگیری در حوزه جرایم فناوری اطلاعات پردازد و راهکارهایی جهت رفع نواقص آن بیان دارد.

واژگان کلیدی: تاثیر پیشگیرانه-نظام تقنینی- جرایم فناوری اطلاعات- رایانه- سایبر

فهرست مطالب:

۱	مقدمه
۵	۱- تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق
۷	۲- سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۷	۲-۱- سابقه
۹	۲-۲- ضرورت انجام تحقیق
۱۰	۳- فرضیه‌ها
۱۰	۴- هدف‌ها
۱۰	۵- کاربردهای متصور از تحقیق
۱۰	۶- روش انجام تحقیق
۱۰	۷- ساختار تحقیق

فصل نخست: مفاهیم – پیشینه – مبانی

مبحث نخست: مفاهیم حوزه پیشگیری و فناوری اطلاعات

۱۲	۱-۱- تعریف پیشگیری
۱۲	۱-۲- واژه‌شناسی پیشگیری
۱۳	۱-۳- تعریف مفهومی پیشگیری از جرم
۱۴	۱-۴- تقسیم بندی‌های ارائه شده در خصوص انواع پیشگیری از جرم

- ۱۴ - ۱-۴-۱- پیشگیری سه گانه (اولیه - ثانویه - ثالث)
- ۱۷ - ۱-۴-۲- پیشگیری از نظر مدت زمان اجرای آن
- ۱۸ - ۱-۴-۳- پیشگیری انفعالی و فعال
- ۱۹ - ۱-۴-۴- پیشگیری کیفری وانواع آن
- ۲۳ - ۱-۴-۵- پیشگیری غیر کیفری وانواع آن
- ۲۵ - ۱-۵- جایگاه پیشگیری از جرم در قوانین ومقررات
- ۲۵ - ۱-۶- اقدامات قوه قضاییه در پیشگیری از جرم
- ۲۶ - ۱-۷- پیشگیری از جرم در قانون برنامه پنجم توسعه
- ۲۷ - ۱-۸- تعریف فناوری اطلاعات
- ۲۹ - ۱-۹- مفهوم فضای سایبر
- ۳۱ - ۱-۱۰- ویژگی های فضای سایبر
- ۳۱ - ۱-۱۰-۱- گسترده بودن
- ۳۲ - ۱-۱۰-۲- جهان شمول بودن
- ۳۴ - ۱-۱۰-۳- پوشیده بودن
- ۳۵ - ۱-۱۰-۴- گزینشی بودن اطلاعات
- ۳۶ - ۱-۱۰-۵- عدم قابلیت کنترل
- ۳۷ - ۱-۱۱- ویژگی های جرایم سایبری در مقایسه با محیط واقعی

۳۷	۱-۱۱-۱- عدم مجاورت
۳۷	۱-۱۱-۲- فراوانی
۳۹	۱-۱۱-۳- سهولت ارتکاب
۳۹	۱-۱۱-۴- بقای پدیده مجرمانه
۴۰	۱-۱۱-۵- وسعت ضرر
۴۰	۱-۱۱-۶- مشکلات کشف، تعقیب و تحقیق جرایم
۴۲	۱-۱۲- ویژگی های مرتکبین جرایم سایبری
	مبحث دوم: پیشینه
۴۳	۲-۱- تاریخچه فناوری اطلاعات
۴۵	۲-۲- پیشینه تاریخی جرایم سایبری
۴۶	۲-۲-۱- تاریخ پیدایش
۵۰	۲-۲-۲- تاریخچه اقدامات پیشگیرانه فراملی
۵۵	۲-۲-۳- تاریخچه اقدامات پیشگیرانه تقنینی ملی
	مبحث سوم: مبانی
۵۷	۳-۱- مبانی پیشگیری از جرم
۵۹	۳-۲- مبانی وضع قوانین حوزه (IT)

فصل دوم: پیشگیری کیفری و انواع آن در حوزه جرایم فناوری اطلاعات

۶۲ **مبحث نخست: مفهوم پیشگیری کیفری**

مبحث دوم: پیشگیری قضایی از جرایم سایبری

۶۵ ۲-۱- تعریف مفهومی پیشگیری قضایی

۶۷ ۲-۲- پیشگیری قضایی از جرایم فناوری اطلاعات در دیگر کشورها و عرصه بین‌الملل

۷۰ ۲-۳- پیشگیری قضایی از جرایم فناوری اطلاعات در ایران

مبحث سوم: پیشگیری انتظامی از جرایم سایبری

۷۳ ۳-۱- تعریف مفهومی پیشگیری انتظامی

۷۶ ۳-۲- شیوه‌های پیشگیری انتظامی از جرایم سایبری

۷۸ ۳-۳- معرفی پلیس فضای تبادل اطلاعات (فتا)

فصل سوم: پیشگیری غیر کیفری و انواع آن در حوزه جرایم فناوری اطلاعات

مبحث اول: پیشگیری اجتماعی از جرایم سایبری

۸۳ ۱-۱- پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار

۸۴ ۱-۲- پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار سایبری

۸۶ ۱-۳- پیشگیری اجتماعی رشدمدار

۸۷ ۱-۴- پیشگیری اجتماعی رشدمدار سایبری

۸۸ ۱-۵- پیشگیری اجتماعی از جرایم فناوری اطلاعات در ایران

۸۹ ۱-۶- محدودیت‌های پیشگیری اجتماعی از جرایم سایبری

۹۰ ۱-۷- راهکارهای پیشگیری اجتماعی از جرایم فناوری اطلاعات

مبحث دوم: پیشگیری وضعی از جرایم سایبری

۹۱ ۲-۱- تعریف مفهومی پیشگیری وضعی

۹۴ ۲-۲- پیشگیری وضعی از جرایم سایبری

۹۵ ۲-۳- وظایف پلیس در حوزه پیشگیری وضعی سایبری

۱۰۰ **نتیجه‌گیری**

۱۰۴ **پیشنهادات**

۱۰۵ **منابع و مآخذ**

چکیده انگلیسی

مقدمه:

« از این پس صاحبان سلاح، انرژی یا پول بر جهان حکمرانی نخواهند کرد بلکه محوریت جهان با صفر و یک‌ها خواهد بود. یعنی داده‌هایی که از ذرات الکترون تشکیل شده‌اند. و رای اینها یک جنگ تمام عیار نهفته است، یک جنگ به واقع جهانی. هیچ اهمیتی ندارد که بیشترین صلاح از آن کیست. بلکه حاکمیت از آن کسی است که کنترل اطلاعات را در اختیار دارد. یعنی همان چیزی که می‌بینیم و می‌شنویم، چگونه کار و فکر میکنیم. همه اینها از اطلاعات نشات میگیرد». (پروفسور دیوید کارتر ۱۹۹۲).

یکی از مصنوعات کم نظیر و بی نظیر بشری که زندگی او را در تمام شئون فردی و اجتماعی با تحولات گسترده‌ای مواجه کرده است، رایانه می‌باشد. به تحقیق آنچه که طی نیم قرن اخیر به دنبال ظهور این پدیده بر زندگی بشر گذشت نظیر آن در تاریخ مشاهده نشده است.

هم اکنون کمتر ابزار یا فعالیتی را میتوان یافت که از رایانه تاثیر نپذیرفته باشد. حتی این ضرورت احساس میشود که جهت پیشرفت دیگر علوم نظیر پزشکی، مهندسی، هنر و ... تعالی و تکامل علوم سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی باید هرچه سریعتر و به شکل همه جانبه آنها را به سمت رایانه‌ای شدن سوق دهد.

به این ترتیب میتوان گفت این فناوری به نوبه خود در این مدت کم سهم بسزایی در رشد و تکامل اکثر حوزه‌ها داشته است. اگر عرصه تحقیق و پژوهش را به عنوان مثال در نظر بگیریم این تحول مثبت را به خوبی احساس میکنیم. پیش از این محقق مجبور بود برای جمع‌آوری مطالب مربوط به تحقیق خود از میان کتب موجود روزها و حتی ماهها را صرف کند که بدیهی است صرف نظر از مغفول ماندن بسیاری مطالب، بسیاری منابع نیز به دلیل واقع شدن در فراسوی مرزها از دسترسی وی خارج بودند. اما اکنون تمامی اطلاعات مورد نیاز وی به صورت دیجیتالی موجود هستند و کافی است چند دقیقه را صرف جستجوی عبارت خود کند تا هر آنچه مد نظرش می‌باشد را بیابد.

با این حال نباید از یاد برد که اوج ظهور فناوری رایانه به تاثیرگذاری آن بر عرصه اطلاعات بر می‌گردد. تا حدود دو دهه پیش تنها امکان بهره‌برداری از سیستم‌های رایانه‌ای مستقل وجود داشت که این خود محدودیت‌هایی را بر آنها تحمیل میکرد. اما با خدمت گرفتن فناوری ارتباطات یا به عبارت بهتر مخابرات در فناوری رایانه و نیز یارانه‌ای کردن سیستم‌های مخابرات برگ زرینی بر عرصه دانش بشری زده شد. کما اینکه اکنون شاهد هستیم تحول بنیادینی در عرصه هر دو فناوری مذکور رخ داده است. به نحوی که با پیوستن تمامی سیستم‌های رایانه‌ای سراسر جهان به یکدیگر از طریق پلهای ارتباطی شبکه‌های مخابرات، الکترونیک فضایی با ویژگیهای منحصر به فرد محقق گشته که میتوان جدای از این دنیا و فضای فیزیکی، امور خود را در آن سامان بخشید. کما اینکه امروزه شاهد این هستیم که حتی از الکترونیکی کردن دولتها سخن به میان می‌آید و امور خرد نظیر تجارت الکترونیک دیگر آن جایگاه بدیع خود را از دست داده است.

با توجه به این توضیحات در می‌یابیم فناوریهای رایانه‌ای و مخابرات الکترونیک که از تجمیع آنها فناوری اطلاعات و ارتباطات شکل گرفته و در نهایت این فضای بیکران که فضای سایبر نام دارد پدیدار گشته و جایگاهی مستحکم و تغییر ناپذیر در زندگی بشر پیدا کرده است.

بدیهی است این وابستگی به فضای سایبر میتواند با بیم و امیدهایی همراه باشد. در کنار تحقق بسیاری از رویاهای شیرین متاسفانه باید گفت فناوری رایانه و به تبع آن فضای سایبر با چالشهایی نیز مواجه شده است.

یک گروه از افراد که هیچگاه جامعه را رها نمی‌کنند و از گزند خود مصون نمی‌دارند مجرمین هستند. این افراد همواره در تلاشند به اهداف و انگیزه‌های خود بر خلاف هنجارها و قواعد پذیرفته شده جامعه، جامع عمل بپوشانند و بدیهی است در این راستا از هیچ تلاشی جهت بهره‌برداری از یافته‌ها و فنون علمی جدید در پیشبرد اهداف شومشان فروگذار نمی‌کنند.

تقریباً از همان زمان که فناوری رایانه جلوه عمومی تری به خود گرفت و امکان بهره‌برداری هر چند محدود آن در یکسری امور فراهم گشت زمزمه سوء استفاده از آن شنیده شد و با دسترسی پذیر شدن سیستم‌های رایانه‌ای برای عموم و بهره‌برداری آسان از آن موج انواع سوء استفاده‌ها از آن نیز مشاهده

شد. بطور مثال اگر پیش از ظهور فناوری رایانه توانایی اجرای مانورهای متقابلانه برای کلاهبرداری از اشخاص محدود بود، با ظهور آن امکان طرح ریزی و اجرای مانورهایی فراهم گشت که پیش از آن نیز تصورش هم نمی‌رفت. اگر پیش از این فقط متخصصان و کارشناسان متبحر رایانه‌ای میتوانستند به سوء استفاده از رایانه اقدام کنند با ظهور فضای سایبر و البته مهمتر از آن امکان استفاده سهل و آسان از امکانات مختلف سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی توسط همگان، این سوء استفاده‌ها جلوه عمومی و حتی بدتر از آن جهانی بخود گرفته است. همچنین گسترده وسعت خسارات ناشی از این سوء استفاده ها نیز نسبت به زمانیکه به سیستم‌های رایانه‌ای محدود بود گسترده‌تر شده است. نشر تصاویر یا موضوعات مستهجن و مطالب علیه امنیت ملی اکنون جلوه‌ای فرامرزی پیدا کرده است. اگر تا قبل از این امکان وارد کردن ویروس به یک یا چند سیستم رایانه‌ای وجود داشت یا فقط می‌شد در کارکرد معدودی سیستم‌های رایانه‌ای اختلال ایجاد کرد، اکنون هرکس که پشت یک سیستم رایانه‌ای متصل به شبکه اطلاع رسانی رایانه‌ای می‌نشیند میتواند ویروسهایی را منتشر کند که تمامی سیستم‌های رایانه‌ای سراسر جهان را آلوده کند. متأسفانه بروز چنین معطلاتی باعث شده ماهیت خود سیستم‌های رایانه زیر سوال رود. زیرا آنچه از ابداع این سیستم‌ها دنبال می‌شد ایجاد تحول مثبت در تمامی عرصه‌ها و بستر سازی هر چه بهتر آنها برای رشد و تعالی بشر بوده است. اما آنچه در عالم واقع مشاهده می‌شود مسئله دیگری را به اثبات رسانیده است. به یقین میتوان گفت فناوری اطلاعات و ارتباطات یکی از بزرگترین چالش‌های خود را برای نظام عدالت کیفری بوجود آورده است.

نگاهی گذرا به موارد فوق نشان می‌دهد این نظام از ابعاد مختلف با چالش‌های بسیار جدی مواجه شده است. بعضی از این مصادیق به لحاظ یکسان نبودن عناصر تشکیل دهنده آنها با آنچه در قوانین جزایی پیش بینی شده عملاً قابلیت تعقیب و پیگرد نداشتند و مجریان قانون به رغم مشاهده وارد آمدن لطمات و خسارات بسیار باید منتظر می‌مانند تا قوانین کیفری جدید به تصویب برسد. اما مشکل در بقیه حوزه‌ها بسیار گسترده‌تر بوده است. متأسفانه یکی از موهبت‌های بزرگ فناوری اطلاعات و ارتباطات برای مجرمین این است که فرآیند تعقیب و پیگرد خود را با مشکلات بسیاری مواجه کرده است. از جمع آوری ادله الکترونیک گرفته که خود مستلزم دانش و مهارت خاصی است تا اقدامات فرامرزی که باید جهت دستگیری مجرمین انجام داد و از همه مهمتر گستره خسارات و

تعداد افرادی که می‌توانند در یک‌آن بزه دیده این جرایم شوند، از جمله معضلات بزرگی هستند که نظام عدالت کیفری با آن دست و پنجه نرم می‌کند. متأسفانه وجود همین مسائل باعث شده رقم سیاه بزهکاری در این طیف از جرایم بسیار بالا باشد. زیرا بسیاری از مردم به این مسئله واقفند که به راحتی امکان دستگیری مجرمین رایانه‌ای وجود ندارد و در بسیاری موارد از گزارش آن صرف نظر می‌کنند. هر چند نباید وجود حس بی‌اعتمادی در میان مردم به مجریان قانون در عدم کفایتشان در رسیدگی به چنین جرایمی را نادیده گرفت. البته بسیاری از اشخاص هم نمی‌دانند که بزه دیده این جرایم واقع شده‌اند. و ممکن است زمانی متوجه این قضیه شوند که ادله جرم از بین رفته باشد یا عملاً امکان تعقیب و پیگرد مجرم وجود نداشته باشد.

لذا با توجه به مطالب فوق، ضرورت بررسی مسئله پیشگیری از جرایم حوزه فناوری اطلاعات برای جلوگیری از آسیب‌های جبران‌ناپذیر آن بیش از پیش احساس می‌شود. و در این تحقیق سعی بر آن است تا مهم‌ترین روشهای پیشگیری در این حوزه بررسی شود تا ضمن آشنایی با این روشها و قوانین پیشگیرانه، راهکارهایی نیز جهت بهبود حوزه پیشگیری ارائه گردد.

۱) تعریف مساله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق:

بشر در طول حیات خود اعصار گوناگونی را پشت سر گذاشته و هر یک از آنها را با الهام از تحول عظیمی که در آن عصر پدید آمده و گامی از رشد و تکامل بشری را رقم زده نام گذاری کرده است. مانند عصر آتش، عصر آهن و عصر حاضر که عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات نام گرفته است. هنوز نیم قرن از اختراع اولین رایانه نمی‌گذرد آن هم ابرکامپیوتری که البته سرعت عمل آن از ابتدایی‌ترین ماشین‌های دیجیتالی امروزی نیز کمتر بود اما به هر حال تحول شگرفی در دنیای علم و فناوری محسوب می‌شد و از همین رو رایانه‌ها در این مدت کم به خوبی توانستند جای خود را در تمامی بخش‌های زندگی انسان باز کنند و به نوعی خود را در تمامی پیشرفت‌ها سهیم سازند. این اقبال عمومی و بهره‌برداری روز افزون از سیستم‌های رایانه‌ای زمانی شتاب بیشتری به خود گرفت که در ابتدای دهه نود میلادی امکان اتصال آنها با یکدیگر در سراسر جهان فراهم شد و در این زمان بود که مشاهده شد مرزها و موانع فیزیکی بی‌اثر شده و به نوعی رویاهای جهانی بشر واقعیت یافته است. اما از آنجا که این پدیده شگفت‌انگیز از همان بدو تولد در دسترس همگان قرار گرفت هر کس مطابق اغراض و مقاصد خود از آن سود جست و نتیجه آن شد که بعضی از این بهره‌برداران جنبه‌ی سواستفاده به خود گرفت و باطبع سیاست‌گذاران خرد و کلان را واداشت که تدبیری بیندیشند. این سوءاستفاده‌ها که در مجموع جرایم حوزه فناوری اطلاعات (IT) را تشکیل می‌دهند طیف جدیدی از جرائم هستند که به سبب ویژگی‌های متمایزی که با جرایم سنتی دارند، تصمیم‌گیران جامعه را بر آن داشته‌اند تا در ابعاد مختلف اقدامات متمایزی را طرح ریزی کنند که یکی از این اقدامات پیشگیری از جرم یا به عبارت بهتر اتخاذ تدبیر مناسب جهت جلوگیری از وقوع یا تکرار جرم است. و این امر موضوعی نیست که به عصر حاضر تعلق داشته باشد (نصرالهی، ۱۳۹۰: ۲). از همان ابتدا که بشر با نقض ارزش‌های خود مواجه شد، همواره در این فکر بود که با اتخاذ تدابیری از ارتکاب چنین اعمالی جلوگیری کند اما از آنجا که در هر دوره رویکردی خاص نسبت به جرم وجود داشته، مسلماً تدابیر پیشگیرانه‌ای هم که اتخاذ می‌شده جلوه‌های متفاوتی داشته است. نکته دیگری که باید به آن توجه داشت این است که هر جامعه‌ای از طریق جرم‌انگاری یا جرم‌زدائی ارزش‌های مورد قبول خود را به

اعضایش اعلان میکند. در واقع کشورهای دیگر با مطالعه مجموعه قوانین کیفری یک کشور در می‌یابند که چه هنجارها و ارزش‌هایی در آن موضوعیت دارد. بنابراین می‌توان گفت مقررات کیفری، تریبون اعلام هنجارهای رسمی یک جامعه هستند و از اهمیتی بر خوردارند که نمی‌توان از آن چشم پوشی کرد و از طرف دیگر، امروزه در نحوه تحمیل ضمانت اجرای قهرآمیز تحولات شگرفی رخ داده و حتی المقدور سعی شده به اصلاح و باز پذیرسازی مجرمان توجه شود. لذا میتوان از این تدابیر تجدید نظر شده انتظار داشت که در پیشگیری از تکرار جرایم موثر واقع شوند.

در مورد سابقه قوانین حوزه فناوری اطلاعات میتوان اظهار داشت که اولین قانون در این زمینه در سال ۱۹۷۸ در ایالت فلوریدا آمریکا به تصویب رسید که با توجه به شرایط آن زمان فقط به کلاهبرداری و تعرض رایانه ای اشاره کرده بود. اما کشورهای دیگر و حتی دولت فدرال ایالت متحده تقریباً از سال ۱۹۸۰ به بعد اقدام به قانونگذاری در این حوزه کرده است به گونه‌ای که ابتدا دولت فدرال کانادا در سال ۱۹۸۳ در این زمینه قانون تصویب کرد و دولت ایالت متحده نیز در سال ۱۹۸۴ قانون سواستفاده و کلاهبرداری کامپیوتری را به تصویب رساند که به دلیل عدم وجود هیچ پیشینه‌ای در این حوزه با مشکلات بسیاری مواجه شده به طوری که تا سال ۱۹۹۰ این قانون چهار بار اصلاح شد. انعکاس این موضوع در قوانین و مقررات بین‌المللی نیز نباید نادیده گرفته شود مانند سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (OECD)، انجمن بین‌المللی حقوق جزا (AIDP) و سازمان ملل متحد که به تعریف و طبقه بندی این جرایم پرداخته اند و همین طور پلیس بین‌المللی (اینترپل) که راهکارهای محرمانه متنوعی جهت مقابله با این جرایم به همکاران خود در سراسر جهان ارائه کرده است و البته کنوانسیون جرایم سایبر که در سال ۲۰۰۱ در بوداپست به همت شورای اروپا و چند کشور غیر اروپایی به تصویب رسید و در آنجا اعضا مکلف شدند حداقل نسبت به جرایم مندرج در آن کنوانسیون مقررات کیفری مناسبی تدوین و به تصویب برسانند (جلالی فراهانی، ۱۳۸۳: ۹۵). اما در مورد مقررات کیفری حوزه فناوری اطلاعات در ایران طبق تحقیقات انجام شده توسط محقق تاکنون در جهات مختلف، اقدامات قانونی جهت برخورد با برخی سواستفاده‌ها از حوزه (IT) به عمل آمده است. به عنوان مثال در اردیبهشت ۱۳۷۹ قانون اصلاح قانون مطبوعات به تصویب رسید که تبصره ۳ ماده یک این قانون

مشمول نشریات الکترونیک نیز شده است. هم چنین در دی ۱۳۷۹ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای یارانه ای در راستای قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و پدیدآورندگان مصوب ۱۳۴۸ در ۱۷ ماده به تصویب رسید که در ماده ۱۳ آن برای ناقضان حقوق مزبور ضمانت اجرای کیفری پیش بینی شده است. هم چنین در بهمن ۱۳۸۲ قانون تجارت الکترونیک که در ۸۱ ماده به تصویب رسید در باب چهارم آن از مواد ۶۷ تا ۷۷ تحت عنوان جرایم و مجازاتها صراحتاً به تحمیل ضمانت اجرای کیفری به متخلفین این قانون پرداخته است. همین طور قانون جرایم رایانه ای در ۵۶ ماده که در ۲۷ ماده اول به معرفی ۲۹ عنوان مجرمانه مختص فضای رایانه ای و سیستم های مخابراتی پرداخته و در بخش دوم آئین دادرسی جرایم رایانه ای مطرح میشود و در بخش سوم مقررات متفرقه آورده شده است و میتوان به آئین نامه دفاتر خدمات اینترنت و بخشنامه پلیس فتا به کافی نت ها نیز در حوزه قوانین مورد بررسی در خصوص جرایم فناوری اطلاعات اشاره کرد. طبق آنچه گفته شد در این پایان نامه سعی خواهد شد که قوانین ایران در حوزه جرایم فناوری اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد تا به این سوالات اساسی پاسخ داده شود که:

- ۱) تاثیر پیشگیرانه قوانین ایران در حوزه جرایم فناوری اطلاعات چگونه است؟
- ۲) چه کاستی هایی بر پیشگیری در این حوزه وارد است؟
- ۳) چگونه میتوان کاستی ها را با راهکارهای مناسب رفع کرد؟

(۲) سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

۲-۱- سابقه

این موضوع به صورت خاص تا آنجایی که محقق تحقیق نموده تازه و جدید می باشد اما سعی بر آن شده تا حتی الامکان به منابع نزدیک به این موضوع اشاره گردد.

الف) کتب

- جرایم سایبر : تالیف جینا آنجلیز با ترجمه آقایان عبد الصمد خرم آبادی و سعید حافظی، این کتاب در سال ۱۳۸۳ منتشر شده است .

- گسترش جرایم اینترنتی و سایبری : تالیف خانم ماهرخ دانش کیا، این کتاب در سال ۱۳۸۳ منتشر شده .

- جرایم یارانه ای : تالیف زیبر اولریش به ترجمه محمد علی نوری، این کتاب در سال ۱۳۸۳ منتشر شده

- جرایم کامپوتری : تالیف خانم زهرا خداقلی، این کتاب در سال ۱۳۸۴ منتشر شده.

- حقوق وامنیت در فضای سایبر : تالیف آقای ابراهیم حسن بیگی، این کتاب در سال ۱۳۸۴ منتشر شده .

- جرایم کامپیوتری و اینترنتی جلوی نوین از بزهکاری : تالیف برومند باستانی، این کتاب در سال ۱۳۸۳ منتشر شده.

- راهکارهای پیشگیری و مقابله با جرایم رایانه ای : تالیف دیوید جی، ایکاواو همکاران به ترجمه اکبر استرکی، این کتاب در سال ۱۳۸۳ منتشر شده است

- پی جویی جرایم رایانه ای : تالیف رضا پرویزی، این کتاب در سال ۱۳۸۴ توسط انتشارات جام جم منتشر شده است .

- پلیس و جرایم رایانه ای : تالیف سرهنگ نوراله حسینی خواه و داریوش رحمتی، این کتاب در سال ۱۳۸۹ توسط معاونت تربیت و آموزش ناجا منتشر شده است.

- شرح فنی تخصصی قانون جرایم رایانه ای : تالیف آقای محمد رضا نصرالهی، این کتاب در سال ۱۳۹۱ انجام و در دست چاپ می باشد.

- پلیس علمی سایبری : تالیف آقای محمد رضا نصرالهی، این کتاب در سال ۱۳۹۰ به اتمام رسیده و در دست چاپ می باشد .

- جرایم مرتبط با فناوری های برتر در اتحادیه اروپا : به ترجمه مهدی اعلائی ، این کتاب در سال ۱۳۸۸ توسط انتشارات ایمان منتشر شده است

ب) پایان نامه ها

جرایم فناوری اطلاعات : رساله دوره دکتری عبد الصمد خرم آبادی، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، به راهنمایی حسین آقایی نیا و استاتید مشاور محمد آشوری و سیدعلی آزمایش انجام شده است.

۲-۲- ضرورت تحقیق:

مهمترین چالشی که در وضع تدابیر پیشگیرانه کیفری وجود دارد انتخاب نوع ضمانت اجراهای قهرآمیزی است که باید نسبت به نقض کنندگان هنجارهای حاکم بر حوزه فناوری اطلاعات اتخاذ شود. همچنین یکی از ویژگی های اصلی جرایم این حوزه بین المللی بودن آنهاست و به نظر می رسد آنقدر که قانون گذاران داخلی مجبور هستند در حوزه این جرایم ملاحظات بین المللی را رعایت کنند این الزام نسبت به جرایم فیزیکی که بر مرزهای کشور محدود است و تابع اصل سرزمینی است وجود ندارد. همین طور مجرمان این حوزه از خصوصیتی برخوردارند که هر نوع ضمانت اجرای قهرآمیزی نسبت به آنها نه تنها صحیح نیست که کارآمد هم نمی باشد. لذا بحث پیشگیری در این حوزه اهمیت بیشتری نسبت ضمانت اجراهای قهرآمیز دارد و همین امر ضرورت تحقیق پیش روی را نشان می دهد.

(۳) فرضیه‌ها

- ۱- قانون گذاریهای نظام تقنینی ایران در حوزه جرایم فناوری اطلاعات (IT) تاثیر پیشگیرانه دارد.
- ۲- کاستی‌هایی بر امر پیشگیری در حوزه جرایم فناوری اطلاعات وارد است.
- ۳- راهکارهایی جهت رفع کاستی‌ها در حوزه فناوری اطلاعات وجود دارد.

(۴) هدف‌ها:

۱. تبیین قوانین جرایم فناوری اطلاعات در خصوص پیشگیری از جرایم این حوزه.
۲. شناخت انواع پیشگیری‌ها در زمینه جرایم (IT)
۳. ارائه راهکارهای مناسب جهت رفع مشکلات پیشگیری در حوزه (IT)

(۵) کاربردهای متصور از تحقیق:

با استفاده از دستاوردهای این پژوهش میتوان بخشی از مشکلات امر پیشگیری در قوانین حوزه فناوری اطلاعات را در ایران دریافت و این امر در تصویب قوانین موثرتر کمک خواهد کرد تا افراد متضرر بتوانند به حقوق خود دست یابند

(۶) روش انجام تحقیق:

این تحقیق با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی وبا استفاده از ابزار کتابخانه‌ای انجام شده است.

(۷) ساختار تحقیق:

تحقیق پیش روی شامل سه فصل است که فصل اول و دوم دربردارنده سه مبحث و فصل سوم آن دو مبحث را در بر میگیرد.

فصل نخست:

مفاهیم – پیشینه – مبانی

مبحث نخست: مفاهیم حوزه پیشگیری و فناوری اطلاعات

۱-۱- تعریف پیشگیری^۱:

تعیین چارچوب و حوزه پیشگیری از جرم از نظر معنا و مفهوم بسیار دشوار بوده و تعیین حوزه پیشگیری از جرم امری معلق میان قوه قضاییه و پلیس و مدخل اساسی برای مباحث رقابت جویانه میان دو حوزه نظم و قانون می‌باشد. بدین ترتیب پاسخ ساده‌ای به این سوال که پیشگیری از جرم چیست وجود ندارد. به عنوان مثال بر این اساس ممکن است پیشگیری از جرم بر اصلاح، بازداشتن مجرمان و یا حفاظت از قربانیان شخصی و جامعه معطوف شده باشد. علاوه بر این ممکن است استراتژی‌های پیشگیری از جرم بر ابعاد کاملاً متفاوت پدیده جرم منطبق شده باشد (اعم از اینکه در متن عمل جرم باشد، انگیزه مجرمانه باشد و یا مشکلات و مسائل محیطی و یا قربانی حفاظت نشده در معرض خطر باشد). در حقیقت تمامی ایدئولوژی‌های اصلاح کننده با توجه به مفهوم پیشگیری می‌توانند قانونمند شوند و از ایدئولوژی‌های مربوط به سلب صلاحیت کردن، بازداشتن، مجازات، جریمه کردن به صورت قانونی بهره برداری نمایند (هیوز^۲، ۱۳۸۰: ۲۸-۲۷).

۱-۲- واژه شناسی پیشگیری:

پیشگیری به معنای به کار بردن روش‌های احتیاطی برای جلوگیری از بیماری‌های جسمی و روانی یا به عبارت دیگر، انجام اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از اتفاقات ناخواسته می‌باشد. لغت پیشگیری در منابع فارسی به معنای رفع، جلوگیری، مانع شدن و از پیش مانع چیزی شدن تعریف شده است (فرهنگ دهخدا، ۱۳۳۰). واژه پیشگیری در منابع دیگر نیز چنین معنا شده است: جلوگیری، دفع، صیانت، مانع شدن، جلو بستن (فرهنگ معین، ۱۳۶۰).

¹-Prevention

²-GordonHughes